

Отримано: 9 лютого 2019 р.

Прорецензовано: 25 лютого 2019 р.

Прийнято до друку: 11 березня 2019 р.

e-mail: Chernyak.Oksana@cenu.edu.ua

DOI: 10.25264/2519-2558-2019-5(73)-106-109

Черняк О. П., Круглій О. Р. Оцінна лексика негативно-етичної конотації на позначення змісту осуду в сучасній англійській мові. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 5(73), березень. С. 106–109.

УДК 811.111'27

Черняк Оксана Павлівна,кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов та перекладу
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки**Круглій Олена Ростиславівна,**кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов та перекладу
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки**ОЦІННА ЛЕКСИКА НЕГАТИВНО-ЕТИЧНОЇ КОНОТАЦІЇ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ОСУДУ
В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

У статті розглянуто і проаналізовано лексичні засоби негативно-етичної конотації, що використовуються для вираження осуду в сучасній англійській мові. Зображено загальну картину семантичної організації лексики для опису емоційної реакції осуду, зокрема виокремлено групу дієслів, які використовуються для експліцитного вираження осуду. Виділено дієслівні синонімічні ряди, що відображають негативну оцінку об'єкта й містять семантичний компонент "несхвалення". Проаналізовано словникові дефініції лексичних одиниць зі значенням осуду в англійській мові, визначено частку осуду в семантичній структурі цих дієслів.

Ключові слова: осуд, несхвалення, сема, частка семи осуду, негативно-етична конотація.

Oksana Cherniak,Candidate of Philological Sciences (PhD), Associate Professor, Head of the Foreign Languages and Translation Department,
Lesia Ukrainka Eastern European National University**Olena Kruhlii,**Candidate of Philological Sciences (PhD), Associate Professor at the Foreign Languages and Translation Department,
Lesia Ukrainka Eastern European National University**EVALUATIVE VOCABULARY OF NEGATIVE-ETHICAL CONNOTATION DESCRIBING
CONDEMNATION IN MODERN ENGLISH**

It is very important to find out lexical units that describe and, accordingly, express various qualitative aspects of condemnation, because categorization of emotions is carried out in vocabulary, and it is specified and supplemented in the sentence. In the course of the study, it was found that these language means, although diverse in their semantic characteristics, nevertheless share the same features. On the basis of analysis of dictionary definitions and component analysis, the general picture of the semantic organization of the vocabulary describing and expressing condemnation can be presented in the following way: 1) evaluative vocabulary of negative-ethical connotation which is used to denote content or nature of condemnation and 2) evaluative vocabulary for the expression of condemnation. The article deals with lexical means of negative-ethical connotation used to denote condemnation in Modern English. General picture of semantic organization of lexis describing emotional reaction of condemnation is under consideration. It was found out that lexical means describing condemnation in English are diverse in composition and semantics. They include different parts of speech, the most numerous of which is a group of verbs. A different degree of condemnation is expressed by synonymous series, which are united by a common component – expression of a negative judgment as to the committed action. The analysis of dictionary definitions has shown that the semantic component of "disapproval" allows one word to be determined by means of another, which also emphasizes synonymic closeness of the given words. The share of the "condemnation" seme is different and varies in the group of verbs with the meaning of disapproval.

Key words: condemnation, disapproval, seme, share of the "condemnation" seme, denotation, connotation.

Проблема оцінних значень та засобів їх вираження в мові та мовленні – тема дуже широка й багатоаспектна. Способи вираження негативної оцінки значною мірою переважають способи вираження позитивної оцінки [3, с. 156]. Одним із висловлень з негативною оцінкою адресата є висловлення осуду. Висловлення осуду передають негативне оцінне ставлення мовця до адресата, виражають реакцію мовця на невідповідність об'єкта оцінки певним нормам і оцінним стереотипам, що існують в свідомості суб'єкта оцінки [7, с. 4]. Осуд може бути виражений в англійській мові різноманітними лексичними засобами, які передають в більшій чи меншій мірі негативну оцінку дій адресата, оскільки в будь-якій мові існують слова, в семантиці яких є комунікативний намір поставити певний оцінний знак – позитивний чи негативний.

Актуальність теми зумовлена тенденцією в сучасному мовознавстві до дослідження системності мовлення як невід'ємної складової людської життєдіяльності. У комунікативній лінгвістиці багато вчених приділяють увагу оцінці. Серед них Н. Д. Арутюнова, О. М. Вольф, Г. І. Приходько, В. І. Карасик та інші. Як зазначає Г. І. Приходько [5, с. 77], питання, які стосуються оцінної лексики, досі залишаються дискусійними. Недостатньо досліджені закономірності виникнення в мові оцінних слів, цікавим є питання про фактори, які дозволяють виражати словом певне оцінне ставлення до висловлюваного. Дослідженню особливостей системної організації лексики присвячені роботи таких учених, як Д. М. Шмельов; Л. М. Васильєв; Ю. Д. Апресян; В. І. Кодухов; М. А. Кронгауз; І. М. Кобозєва; Ю. М. Караулов; З. Н. Вердієва; В. В. Левицький; В. А. Звєгінцев; Г. С. Щур та ін.

Осуд – це комунікативне явище, нерозривно пов'язане з параметрами мови та мовлення, їхнього когнітивного та соціального середовища, феномен із специфічними властивостями, які не можна повністю пізнати без поглибленого вивчення та систематизації.

Мета статті полягає в тому, щоб розглянути і проаналізувати лексичні засоби негативно-етичної конотації для позначення осуду в сучасній англійській мові. Досягнення мети передбачає розв'язання наступних **завдань**: виділити і про-

аналізувати синонімічні ряди, які виражають негативну оцінку адресата й містять семантичний компонент “несхвалення”; проаналізувати словникові дефініції лексичних одиниць зі значенням осуду в англійській мові, визначити частку осуду в семантичній структурі цих дієслів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виявлення корпусу лексичних одиниць, які описують і, відповідно, фіксують різні якісні аспекти осуду, є дуже важливим, оскільки категоризація емоцій здійснюється саме в лексичі, а в реченні вона уточнюється і доповнюється [1, с. 102]. У ході дослідження встановлено, що дані мовні засоби, хоча й різнопланові за своїми семантичними характеристиками, все-таки мають спільні риси. На основі аналізу словникових дефініцій та компонентного аналізу загальна картина семантичної організації лексики опису й вираження осуду може бути подана таким способом: 1) оцінна лексика негативно-етичної конотації на позначення змісту чи характеру осуду та 2) оцінна лексика для вираження осуду. У цій статті ми розглянемо та проаналізуємо оцінну лексику негативно-етичної конотації на позначення змісту чи характеру осуду

Для вирішення релевантних компонентів висловлення осуду, ми вважаємо за потрібне проаналізувати словникові дефініції лексичних одиниць зі значенням осуду в англійській мові. Аналіз ілюстративного матеріалу засвідчує, що неможливо визначити єдине слово чи словосполучення, що передає це значення в сучасній англійській мові. У лексичному оформленні висловлень осуду беруть участь різні за лексико-морфологічним статусом слова, у яких міститься інформація про емоційно-оцінне ставлення мовця до об'єкта. Як зазначає Л. О. Гусліста, широкий діапазон емоційно забарвленої лексики, що бере участь в оформленні контекстів негативно-етичної оцінки, виявляє тісний взаємозв'язок емоційної сфери свідомості з галуззю етики як соціально-психологічного механізму регулювання міжособистісних взаємодій [2, с. 46].

Згідно із визначенням осуду, до складу лексичних одиниць із понятійним змістом “осуд” належать ті одиниці, у семантичній структурі яких містяться семи “несхвалення”, “критика” та “виявлення недоліків”. До таких одиниць належать дієслова, іменники, прикметники, прислівники.

Досить великою є група дієслів, які використовуються для експліцитного вираження осуду. Дієслова морального впливу варіюють у площині суб'єктивного ставлення до предмета критики – від упереджено доброго до упереджено недоброчинного за змістом і від м'якого до грубого за формою [3, с.150]. Оскільки предикат є не лише граматичним, а й семантичним ядром речення, оцінні предикати, зазвичай, виступають як аксіологічне ядро висловлень осуду, визначаючи загальну оцінну спрямованість відповідних мовленнєвих актів. Саме дієслово як стилістично й семантично багата категорія має великі можливості для передачі почуттів у різноманітних ракурсах і відтінках [6, с.112]. Дієслова негативно-етичної оцінки не лише називають дію, а й відповідно кваліфікують її, виражаючи тим самим ставлення мовця до події чи факту. Ми, як і В. І. Карасик [3, с. 152], хочемо виділити такі дієслівні синонімічні ряди, що відображають негативну оцінку об'єкта й містять семантичний компонент “несхвалення”:

1. *to criticize* (критикувати), *to blame* (обвинувачувати), *to reprehend* (вносити догану, картати, засуджувати), *to censure* (не схвалювати, ганьбити, суворо критикувати, картати, осуджувати), *to condemn* (осуджувати, висловлювати несхвальну думку), *to depounce* (обвинувачувати, викривати). Усі ці слова об'єднані спільним значенням “*відверто висловлювати негативну оцінку комусь чи чомусь*”.

2. *to reprove* (картати, сварити, ганьбити або засуджувати звичайно в ласкавій формі), *to rebuke* (докоряти, обвинувачувати, робити суворе зауваження, вносити догану), *to reprimand* (вносити догану, робити зауваження офіційно, формально, часто прилюдно), *to reproach* (докоряти, сварити), *to admonish* (повчати, попереджати, робити зауваження), *to chide* (сварити, докоряти, бурчати). Цей синонімічний ряд має значення “*критично висловлюватись для попередження чи виправлення помилок*”.

3. *to scold* (сварити, картати, ляяти, нестримно ганьбити), *to upbraid* (суворо докоряти, картати, дорікати), *to berate* (сварити), *to rail* (сварити), *to revile* (ображати, грубо сварити), *to vituperate* (сварити, сердито нападати). Усі ці слова означають “*докоряти сердито й образливо*”.

Значення кожного слова (за винятком лише однозначних слів, позбавлених додаткових експресивно-емоційних і стилістичних нашарувань) ми, погоджуючись з О. І. Смирницьким [4, с. 382], трактуємо як сукупність лексико-семантичних варіантів (ЛСВ). Зазначимо: методом семантичного аналізу одиниць у цій роботі є метод компонентного аналізу, суть якого полягає в розкладанні значення ЛСВ на ряд певним чином організованих компонентів (сем). Кожен ЛСВ є ієрархічно організованою сукупністю сем – структурою, у якій виділяється інтегруюче родові значення (архісема), диференціальне видове (диференціальна сема), а також потенційні семи, що відображають побічні властивості предмета [4, с. 262].

У зв'язку з цим нашим завданням є визначити, яка сема переважає в кожному з вищезазначених дієслів. Для нашого дослідження з метою уточнення внутрішньої структури слова ми використали такі тлумачні словники: Longman Dictionary of Contemporary English (надалі – LDCE) [8]; Oxford Advanced Learners Dictionary of Current English (надалі – OALDCE) [10]; MacMillan English Dictionary for Advanced Learners (надалі – MMEDAD) [9]; The Random House College Dictionary (надалі – RHCD) [11]; Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language (надалі – WEUDEL) [12].

Проаналізувавши словникові дефініції 16 дієслів, що відображають негативну оцінку об'єкта і містять семантичний компонент “несхвалення” (див. рис. 1), ми виділили ті лексичні одиниці, у яких усіма п'ятьма словниками зафіксовано хоча б одну сему – “несхвалення”, “критика”, “виявлення недоліків”. Коло аналізованих дієслів зменшилось до 11. Семи розподілені так:

Рис. 1. Розподіл сем "несхвалення", "критика", "виявлення недоліків" у семантичній структурі дієслів осуду

На наступному етапі дослідження встановлюємо частку семи осуду в семантичній структурі кожного дієслова, яка виражається відношенням (у %) кількості значень дієслова, що містить сему осуду, до загальної кількості його значень. Результати показані в нижченаведеній таблиці.

Таблиця 1

Частка семи осуду

Словник Дієслово	LDCE	OxALDCE	MMEDAD	RHCD	WD
criticize	50,0	50,0	100	25,0	25,0
blame	33,33	100	100	25,0	25,0
censure	100	100	100	14,29	14,29
condemn	100	20,0	25,0	100	100
denounce	100	50,0	50,0	20,0	20,0
reprove	100	100	100	25,0	25,0
reprimand	100	100	100	100	100
reproach	100	50,0	100	33,33	33,33
admonish	100	50,0	50,0	50,0	50,0
chide	100	100	100	33,33	33,33
scold	100	100	100	33,33	33,33

Отже частка семи осуду в досліджуваних дієсловах, які містять сему осуду, коливається від словника до словника, а тому вважаємо за доцільне визначити ступінь її усталеності (величина К). Для визначення ступеня усталеності долі семи осуду потрібно знайти різницю між максимальним і мінімальним значенням частки семи осуду кожного дієслова: чим менша різниця між максимальним і мінімальним значенням, тим стійкіша характеристика семи осуду дієслів у словниках.

Визначення ступеня усталеності частки семи осуду:

$criticize - 100 - 25,5 = 75,0$; $blame - 100 - 25,5 = 75,0$; $censure - 100 - 14,29 = 85,71$; $condemn - 100 - 20,0 = 80,0$; $denounce - 100 - 20,0 = 80,0$; $reprove - 100 - 25,5 = 75,0$; $reprimand - 100 - 100 = 0$; $reproach - 100 - 33,3 = 66,67$; $admonish - 100 - 50,0 = 50,0$; $chide - 100 - 33,3 = 66,67$; $scold - 100 - 33,3 = 66,67$.

Підрахунки показали, що показник ступеня усталеності частки семи осуду коливається від 0 (максимальний ступінь усталеності) до 85,71. Відкинувши максимальний рівень, розподілимо решту дієслів на три групи: дієслова, яким характерний високий ступінь усталеності, середній ступінь і низький. Для цього різницю між показниками останнього ступеня (85,71) і першого після максимального (50,0) поділимо на 3. Одержана частка 11,9 буде показником межі для встановлення груп дієслів за ступенем усталеності семи осуду (див. табл. 2).

Таблиця 2

Розподіл дієслів за ступенем усталеності частки семи осуду

Ступінь усталеності	Дієслово	Величина К
Максимальний	reprimand	0
Високий (50 – 61,9)	admonish	50,0
Середній (62 – 73,9)	reproach	66,67
Середній (62 – 73,9)	chide	66,67
Середній (62 – 73,9)	scold	66,67
Низький (74 – 85,8)	criticize	75,0
Низький (74 – 85,8)	blame	75,0
Низький (74 – 85,8)	reprove	75,0
Низький (74 – 85,8)	condemn	80,0
Низький (74 – 85,8)	denounce	80,0
Низький (74 – 85,8)	censure	85,71

Із табл. 2 видно, що максимальним ступенем усталеності характеризується лише дієслово *reprimand*; дієслово *admonish* міститься в зоні високого ступеня усталеності; середній ступінь характерний для дієслів *reproach*, *chide*, *scold*; більша частина дієслів зі значенням осуду мають низький ступінь усталеності частки семи осуду (*criticize*, *blame*, *reprove*, *condemn*, *denounce*, *censure*).

Висновки. Таким чином, лексичні засоби вираження і позначення осуду в сучасній англійській мові різноманітні за складом та семантикою. Сюди належать лексеми різних частин мови, найчисельнішою з яких є група дієслів. Різну ступінь осуду виражають синонімічні ряди, які об'єднані спільним компонентом – вираження негативного судження щодо дії, здійсненої адресатом, яке має на меті попередження або виправлення помилки. Аналіз словникових дефініцій показав, що семантичний компонент “несхвалення” дозволяє визначити одне слово через інше, що також підкреслює синонімічну близькість даних слів. Частка семи осуду є різною у дієслів зі значенням несхвалення. Максимальним ступенем усталеності характеризується лише дієслово *reprimand*, більша частина дієслів зі значенням осуду мають низький ступінь усталеності частки семи осуду.

Література:

1. Бабенко Л. Г. Репрезентация эмоций в семантике слова и предложения. *Славянская культура в современном мире (изучение и преподавание в иноязычной аудитории)*. Киев: Центр славистики Киев. гос. лингвист. ун-та, 1994. С. 101–102.
2. Гуслистая Л. А. Негативная этическая оценка в контексте осуждения (на материале современной публицистики): дисс... канд. филол. наук. Харьков, 2001. 197 с.
3. Карасик В. И. Язык социального статуса. Москва: ИТДТК “Гнозис”, 2002. 333 с.
4. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева. Москва: Сов. Энцикл., 1990. 685 с.
5. Приходько А.И. Семантика и прагматика оценки в современном английском языке. Запорожье: Запорожский государственный университет, 2004. 321 с.
6. Чепурина И. В. Лингво-когнитивный потенциал эмотивных глаголов *Культура народов Причерноморья*. 2002. № 27. С. 111–121. URL: http://www.nbuv.gov.ua/Articles/kultnar/knp200227/knp27_16.doc (Дата звернення: 17.06.2017).
7. Черняк О. П. Структурно-семантичні та комунікативно-прагматичні особливості висловлень осуду (на матеріалі англійського художнього дискурсу): автореф. дис. ... канд. філол. наук. Чернівці, 2009. 21 с.
8. Longman Dictionary of Contemporary English: В 2-х т. Москва: Рус. яз., 1992. 1229 с.
9. MacMillan English Dictionary for Advanced Learners. International Student Edition. London: MacMillan Publishers Limited, 2003. 1692 p.
10. Oxford Advanced Learners Dictionary of Current English. 7th ed. Oxford University Press, 2005. 1780 p.
11. The Random House College Dictionary. Revised Edition. N.Y.: Random House, 1983. 1568 p.
12. Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language. N.Y./Avenel: Gramercy Books, 1996. 1693 p.